

ПРОФЕСІЙНІ ОЦІНЮВАЧІ РИЗИКІВ І ЗБИТКІВ В ІНФРАСТРУКТУРІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

© 2017 ШОЛОЙКО А. С.

УДК 368.01

Шолойко А. С.

Професійні оцінювачі ризиків і збитків в інфраструктурі страхового ринку України

Метою статті є з'ясування основних відмінностей між різними видами професійних оцінювачів ризиків і збитків в інфраструктурі страхового ринку України. Аналізуючи й узагальнюючи положення нормативно-правових актів і результати досліджень провідних учених у сфері страхування, було визначено, що функції андеррайтера на етапі, що передує укладенню страхової угоди, є децю ширшими, ніж сюрвейера, а функції аварійного комісара на етапі врегулювання страхового випадку є ширшими, ніж оцінювача, диспашера й аджастера. З огляду на те, що професійні оцінювачі ризиків і збитків, а також актуарії несуть відповідальність за надані оцінки та рекомендації, визначено для них доцільність страхування своєї професійної відповідальності. З'ясовано, що кількість сертифікованих аварійних комісарів і актуаріїв в Україні є низькою, що вимагає подальшого стимулювання розвитку інфраструктури страхового ринку за даними складовими. У зв'язку з тим, що робота сюрвейера й аджастера нині в Україні є законодавчо не врегульованою, то ці питання становлять перспективу подальших розвідок у цій сфері.

Ключові слова: андеррайтер, сюрвейер, аварійний комісар, аджастер, диспашер, інфраструктура страхового ринку.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 21.

Шолойко Антоніна Сергіївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, кафедра страхування, банківської справи та ризик-менеджменту, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: sholoiko@ukr.net

УДК 368.01

UDC 368.01

Шолойко А. С. Профессиональные оценщики рисков и убытков в инфраструктуре страхового рынка Украины

Целью статьи является выяснение основных различий между разными видами профессиональных оценщиков рисков и убытков в инфраструктуре страхового рынка Украины. Анализируя и обобщая положения нормативно-правовых актов и результаты исследований ведущих ученых в сфере страхования, было определено, что функции андеррайтера на этапе, предшествующем заключению страхового договора, несколько шире, чем сюрвейера, а функции аварийного комиссара на этапе урегулирования страхового случая являются более широкими, чем оценщика, диспашера и аджастера. Учитывая то, что профессиональные оценщики рисков и убытков, а также актуарии несут ответственность за предоставленные оценки и рекомендации, для них определена целесообразность страхования своей профессиональной ответственности. Выяснено, что количество сертифицированных аварийных комиссаров и актуариев в Украине является низкой, что требует дальнейшего стимулирования развития инфраструктуры страхового рынка по данным составляющими. В связи с тем, что работа сюрвейера и аджастера в Украине законодательно не урегулирована, то эти вопросы составляют перспективу дальнейших исследований в этой сфере.

Ключевые слова: андеррайтер, сюрвейер, аварийный комиссар, аджастер, диспашер, инфраструктура страхового рынка.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 21.

Шолойко Антонина Сергеевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, доцент, кафедра страхования, банковского дела и риск-менеджмента, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)

E-mail: sholoiko@ukr.net

Sholoiko A. S. Professional Appraisers of Risks and Losses in the Insurance Market Infrastructure of Ukraine

The aim of the article is to elucidate the main differences between certain types of professional appraisers of risks and losses in the insurance market infrastructure of Ukraine. Analyzing and summarizing the provisions of regulatory legal acts and the results of researches by leading scientists in the field of insurance, it is determined that the range of functions of the underwriter at the stage preceding the conclusion of the insurance contract are somewhat wider than those of the surveyor, and the range of functions of the emergency commissioner at the stage of settlement of the insured event are wider than those of the appraiser, the average adjuster and the adjuster. Taking into account that professional appraisers of risks and losses as well as actuaries are responsible for the appraisals and recommendations provided by them, it is advisable to insure their professional responsibility. It is found that the number of certified emergency commissioners and actuaries is low in Ukraine, which requires further stimulation of the development of the insurance market infrastructure in terms of these components. Due to the fact that the work of the surveyor and adjuster is not legally regulated in Ukraine, these issues constitute prospects for further researches in this area.

Keywords: underwriter, surveyor, emergency commissioner, adjuster, average adjuster, insurance market infrastructure.

Fig.: 3. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 21.

Sholoiko Antonina S. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Associate Professor, Department of Insurance, Banking and Risk Management, Kyiv National University named after T. Shevchenko (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: sholoiko@ukr.net

Вступ. Професійні оцінювачі ризиків беруть активну участь в укладенні та веденні страхової угоди на такому етапі, як андеррайтинг, а оцінювачі збитків – на етапі врегулювання страхового випадку. Вказані суб'єкти є об'єктивно необхідними елементами інфраструктури страхового рин-

ку, оскільки вони обслуговують важливі процеси надання страхової послуги клієнтам страхових компаній. Однак їх діяльності приділяється недостатньо уваги як з теоретичної, так і з практичної точок зору, що вимагає поглибленого дослідження та висвітлення цього питання.

Характеристику професійних оцінювачів ризиків і збитків у страхуванні в своїх працях представили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Габідулін І., Журавін С., Єфимов О., Кирбаба О., Пікус Р., Смірнова І. та ін. Вказані вчені зазначають, що професійні оцінювачі ризиків і збитків відносяться до таких елементів інфраструктури страхового ринку, як непрямі страхові посередники, до яких належать андеррайтери, сюрвейери, аджастери, диспашери, аварійні комісари. Проте іноді виникає неоднозначне розуміння головних функцій зазначених посередників.

Отже, мета цієї статті полягає у з'ясуванні основних відмінностей між різними видами професійних оцінювачів ризиків і збитків в інфраструктурі страхового ринку України.

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- визначити подібні та відмінні риси між сюрвейером і андеррайтером;
- розкрити подібні та відмінні риси між оцінювачем, диспашером, аджастером і аварійним комісаром;
- визначити напрями використання результатів діяльності оцінювачів ризиків і збитків актуаріями.

Окреслені завдання були вирішені за допомогою таких методів: аналіз, синтез і узагальнення.

Результати. Як вже було зазначено, на етапі андеррайтингу залучаються професійні оцінювачі ризиків. Андеррайтинг – це «... процес аналізу запропонованих до страхування ризиків, прийняття рішень про страхування певного ризику та визначення тарифної ставки, адекватної ризику, франшизи та інших умов договору» [1]. Звідси особи, які відповідають за цей етап, називаються андеррайтерами, вони працюють у страхових компаніях і визначають імовірність і величину можливої страхової виплати в майбутньому. Оцінка ризику страховика до укладення страхового договору та при його пролонгації є життєво важливою функцією андеррайтера [2]. Тобто андеррайтер визначає ймовірний рівень збитковості за потенційною страховою угодою і чи є він прийнятним для конкретного страховика.

Кирбаба О. відзначає, що страховий сюрвейер залучається на стадії укладення договору для страхової експертизи ризиків для складних і дорогих об'єктів страхування, перевірки адекватності страхових сум і лімітів, для моніторингу стану об'єктів страхування при укладанні договорів строком більше, ніж на один рік [3].

Відповідно, функції сюрвейера перетинаються з функціями андеррайтера в частині оцінки ризиків за об'єктом, що приймається на страхування, «... тому для ефективного впровадження моделі доцільно опрацювати їх взаємодію. Завдання сюрвейерів досить багатогранні, виходячи з того, що експерти цього напрямку повинні мати кваліфіковані знання не тільки в галузі оцінки ризиків та оцінки об'єктів ..., що вже включає в себе достатній обсяг навичок, а й технічну освіту ...» [4, с. 21].

Більше того, як підкреслюють Журавін С. і Смірнова І., ця експертиза є незалежною, оскільки при страхуванні здійснюється кваліфікованими фахівцями, які не працюють ні в компанії, що потребує страхування, ні в страховій компанії, але необхідна для обох [4, с. 20].

Звідси логічним є висновок Єфимова О., що сюрвейер як незалежний фахівець оцінює ризики й оглядає об'єкти страхування та передає результати оцінки й огляду андеррайтеру [5, с. 255, рис. 1].

Варто зазначити, що у вітчизняному законодавстві статус сюрвейера є невизначеним, і, як правило, на етапі андеррайтингу залучається оцінювач для визначення дійсної вартості об'єкта страхування, тобто страхової вартості, що є підґрунтям для встановлення адекватної страхової суми.

Що ж до етапу врегулювання страхового випадку, то важливу роль відіграють оцінювачі збитків. Так, у разі настання страхового випадку визначенням причини, характеру та розміру збитків займається аварійний комісар [6, с. 110].

«Аварійні комісари – особи, які займаються визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків, а також у випадку, передбаченому Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», перевіркою дій страховика» [7, ст. 1.2].

Для того щоб мати право провадити діяльність з визначення причин настання страхового випадку та розміру збитків, необхідно відповідати певним кваліфікаційним вимогам для одержання Кваліфікаційного свідоцтва (рис. 1).

Права й обов'язки аварійного комісара наведено на рис. 2.

«Аварійний комісар, який складає аварійний сертифікат, несе персональну відповідальність за достовірність відомостей, зазначених у ньому» [8, ст. 18], тому таким учасникам страхового ринку об'єктивно необхідно страхувати свою професійну відповідальність.

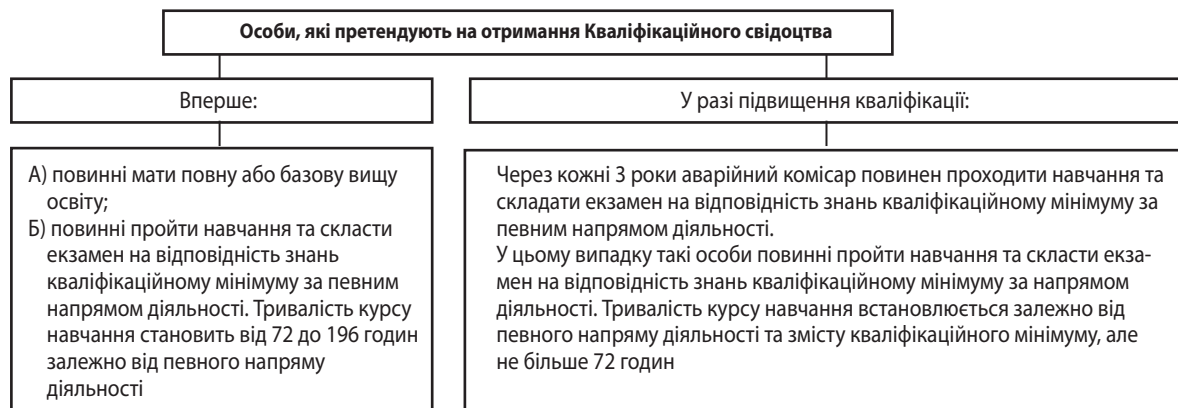

Рис. 1. Кваліфікаційні вимоги до особи, яка претендує на отримання Кваліфікаційного свідоцтва аварійного комісара

Джерело: сформовано автором на основі [7, ст. 2.1–2.2]

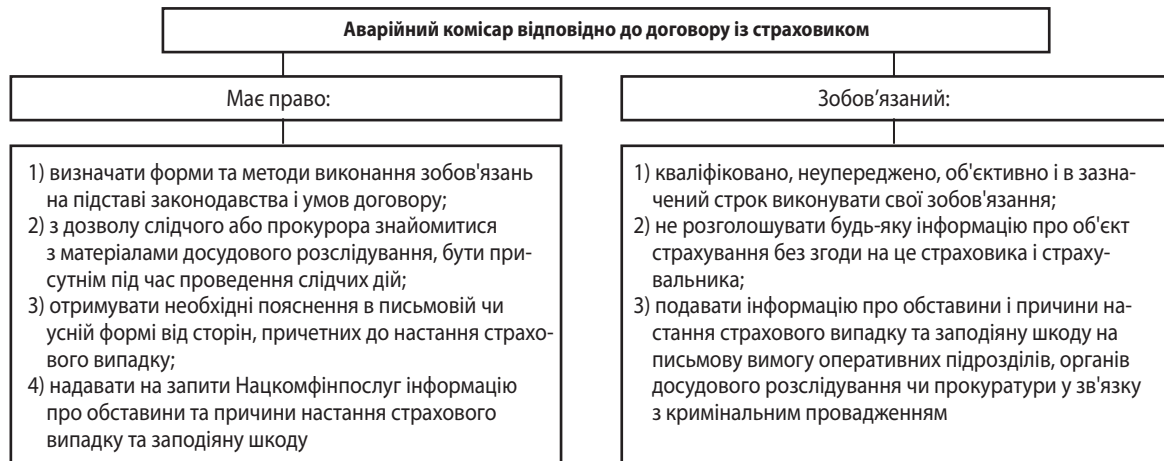

Рис. 2. Права й обов'язки аварійного комісара

Джерело: сформовано автором на основі [8, ст. 6–7]

Отже, «Визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків може займатися особа, яка отримала Кваліфікаційне свідоцтво, що містить відмітку Нацкомфінпослуг про внесення цієї особи до Переліку» [7, ст. 1.7]. В Україні в Переліку осіб, які відповідають кваліфікаційним вимогам і можуть займатися визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійні комісари), термін дії свідоцтва яких не завершено, є 306 осіб, що спеціалізуються на таких напрямках (табл. 1).

За даними табл. 1 нині в Україні є 74 аварійних комісара, які спеціалізуються на визначенні причин настання страхового випадку та розміру збитків у сільському господарстві в галузі рослинництва, та 232, які виконують ті ж самі функції, але при страхуванні наземних транспортних засобів (крім засобів залізничного транспорту). На думку Габідуліна І., такі фахівці «... мають бути в кожному районі. А всього в Україні 490 районів» [10] без урахування непідконтрольних уряду районів. Тобто інфраструктура стра-

Таблиця 1

Кількість аварійних комісарів в Україні з діючим Кваліфікаційним свідоцтвом на початок другого півріччя 2017 р.

Показник	Навчальна програма		
	Програма підготовки і програма підвищення кваліфікації осіб, які здійснюють діяльність із визначення причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійних комісарів) у сільському господарстві в галузі рослинництва	Базова програма і програма підвищення кваліфікації осіб, які здійснюють діяльність із визначення причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійних комісарів) при страхуванні наземних транспортних засобів (крім засобів залізничного транспорту)	Програма підготовки осіб, які здійснюють діяльність із визначення причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійних комісарів) при страхуванні наземних транспортних засобів (крім засобів залізничного транспорту)
Назва навчального закладу	Національний університет біоресурсів і природокористування України; ПВНЗ «Міжнародний інститут бізнесу»	ТОВ «Інститут післядипломної освіти та бізнесу»	ПВНЗ «Міжнародний інститут бізнесу»
Кількість аварійних комісарів	74	215	17

Джерело: сформовано автором на основі [9]

хового ринку за кількістю аварійних комісарів за різними видами страхування є недостатньо розвинуеною. Інститут аварійних комісарів покликає розвивати Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська асоціація аварійних комісарів», створена в 2008 р. [11].

Варто наголосити, що в Законі «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» зазначається: «Розмір шкоди, пов'язаної з пошкодженням чи фізичним знищенням дороги, дорожніх споруд та інших матеріальних цінностей,

визначається на підставі аварійного сертифіката, рапорту, звіту, акта чи висновку про оцінку, виконаного аварійним комісаром, оцінювачем або експертом відповідно до законодавства» [12, ст. 31.1]. Однак ця стаття ставить на один рівень аварійного комісара з оцінювачем або експертом.

Закон «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» визначає, що: «Оцінювачами можуть бути громадяни України, іноземці й особи без громадянства, які склали кваліфікаційний іспит та одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача...» [13, ст. 6].

«Проведення оцінки майна є обов'язковим у випадках: ... визначення збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом» [13, ст. 7]. Нині в реєстрі суб'єктів оціночної діяльності, який веде Фонд державного майна України, числиться 2928 оцінювачів [14].

З вищезазначеного випливає, що завдання аварійного комісара і оцінювача збігаються лише в частині оцінки величини збитків, тоді як аварійний комісар ще й визначає причини настання страхового випадку. Якщо ж між страховиком і страхувальником виникає непорозуміння щодо розміру збитку та суми страхового відшкодування, то в такому випадку залучається фахівець із судової експертизи, що являє собою «... дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду» [15, ст. 1]. Проте для іноземних суб'єктів страхових відносин незрозумілим є залучення оцінювачів і судових експертів, оскільки міжнародна практика у сфері страхування свідчить про використання послуг професійних спеціалістів, зокрема, аварійних комісарів, диспашерів і аджастерів.

Так, Кодекс торговельного мореплавства України визначає, що «Наявність загальної аварії встановлюється і розрахунок по її розподілу (диспаша) складається за заявою заінтересованих осіб диспашерами» [16, ст. 288]. «Загальною аварією визнаються збитки, яких зазнано внаслідок зроблених навмисно та розумно надзвичайних витрат або пожертвувань з метою врятування судна, фрахту та вантажу, що перевозиться на судні, від загальної для них небезпеки. Загальна аварія розподіляється між судном, фрахтом і вантажем пропорційно їх вартості» [16, ст. 277]. Тобто диспашери – це фахівці, які встановлюють, чи була конкретна аварія загальною, і якщо так, то складають розподіл збитків. Диспашерів, як правило, залучають в морському страхуванні.

Якщо ж статус аварійного комісара та диспашера є законодавчо визначеним, то протилежна ситуація з аджастерами. Словникові джерела зазначають, що аджастер – це агент страхових позовів, який залучається для оцінки страхової компанії перед власником страхового полісу. Існують різні види аджастерів. Вони можуть представляти страхову компанію, вони можуть бути найняті позивачем (public adjusters) або вони можуть бути незалежними (independent adjusters) [17]. У зв'язку з тим, що аджастери оцінюють збиток внаслідок страхового випадку, то іноді їх ще називають лос-аджастерами.

Кирбаба О. підкреслює, що інколи доцільним є попередньо заключити договір з лос-аджастером, щоб, у разі необхідності, незалежний спеціаліст міг якомога швидше потрапити на об'єкт після настання страхової події. В результаті лос-аджастер надасть істотну допомогу в правильному врегулюванні збитку й узгодженні інтересів сторін договору страхування [3].

В Україні ж інститут аджастерів тільки починає розвиватися завдяки створеній в 2010 р. Асоціації аджастерів і сюрвейерів України. Позитивним явищем можна визначити положення проекту Закону України «Про страхування», що об'єктами нагляду є «... особи, які надають послуги, пов'язані зі страховою діяльністю (аварійні комісари,

аджастери, диспашери, сюрвейери, асистуючі компанії)» [18, ст. 5.3]. Однак цього недостатньо для регулювання роботи таких професійних учасників в інфраструктурі страхового ринку України.

Таким чином, можна підсумувати та погодитися з думкою Єфимова О. [5, с. 255, рис. 1], що результати роботи щодо оцінки вартості збитків таких фахівців, як оцінювачі, диспашери та аджастери, можуть бути використані аварійними комісарами, функції яких значно ширші. Однак в Україні щодо страхування у галузі рослинництва та страхування наземних транспортних засобів (крім засобів залізничного транспорту) аварійні комісари виступають одночасно й аджастерами.

Що ж до з'ясування напрямів використання результатів діяльності оцінювачів ризиків і збитків у роботі актуарія, то слід зазначити, що актуарій – це особа, яка здійснює актуарні розрахунки, пов'язані зі встановленням страхових тарифів.

Кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками, наведено на рис. 3.

З рис. 3 видно, що актуарії одержують право посвідчувати актуарні розрахунки, а отже, для них теж доцільним є страхування своєї професійної відповідальності.

В Україні в Переліку осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками і яким видано свідоцтво про відповідність кваліфікаційним вимогам, є 36 осіб (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками в Україні на початок другого півріччя 2017 р.

№	Вид свідоцтва	Кількість осіб
1	Без обмеження строку дії	27
2	З обмеженням строку дії з видів страхування, інших, ніж страхування життя	3
3	З обмеженням строку дії зі страхування життя	6
Всього		36

Джерело: сформовано автором на основі [20]

Враховуючи, що на кінець I кварталу 2017 р. в Україні функціонувало 307 страхових компаній, з яких 268 ризикових і 39 компаній зі страхування життя [21], то відповідно приблизно на 100 страховиків припадає 10 актуаріїв, а це дуже низький показник, якщо оцінювати розвиненість інфраструктури страхового ринку за цією складовою.

Роботу актуарія не можна недооцінювати, оскільки він визначає доцільність застосування підвищуючих чи понижуючих коефіцієнтів до базового страхового тарифу за результатами роботи сюрвейера та андеррайтера, що допомагає розрахувати належний страховий платіж, який повинен сплатити страхувальник.

Результати роботи оцінювачів збитків на етапі врегулювання страхового випадку сприяє розрахунку належної суми страхової виплати, на основі чого визначається фактична збитковість того чи іншого виду страхування, а отже, з'ясовується необхідність перегляду базових страхових тарифів.

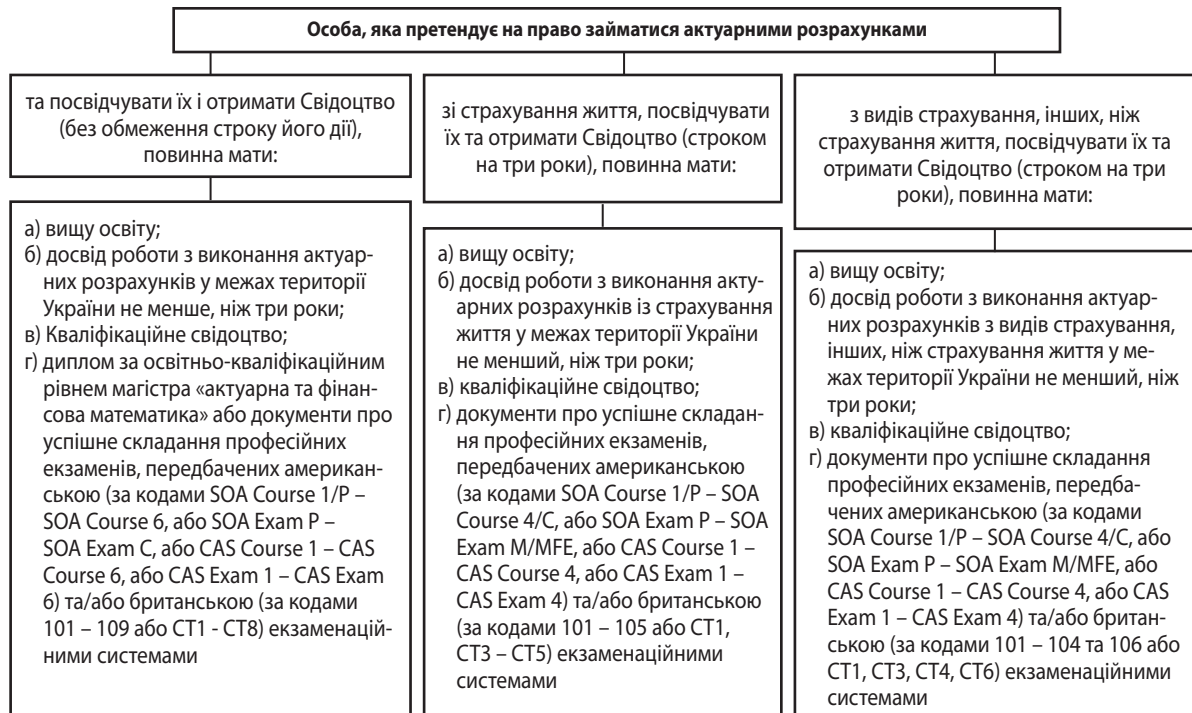

Рис. 3. Кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками

Джерело: сформовано автором на основі [19, ст. 2.1–2.3]

Таким чином, від злагодженої та висококваліфікованої роботи професійних оцінювачів ризиків і збитків залежить якість надання страхового захисту страхувальникам, стійкість функціонування страхової компанії на мікрорівні та стабільність страхового ринку на макрорівні, що вказує на об'єктивну необхідність розвитку страхової інфраструктури за розглянутими складовими.

Висновок. З'ясування основних відмінностей між різними видами професійних оцінювачів ризиків і збитків в інфраструктурі страхового ринку України дало змогу зробити такі узагальнення:

- функції андеррайтера на етапі, що передує укладенню страхової угоди, є дещо ширшими, ніж сюрвейера;
- функції аварійного комісара на етапі врегулювання страхового випадку є ширшими, ніж оцінювача, диспашера й аджастера;
- професійні оцінювачі ризиків і збитків, а також актуарії несуть відповідальність за надані оцінки та рекомендації, отже, їм необхідно страхувати свою професійну відповідальність;
- кількість сертифікованих аварійних комісарів і актуаріїв в Україні є низькою, що вимагає подальшого розвитку інфраструктури страхового ринку за цими складовими;
- якість заключень професійних оцінювачів ризиків і збитків повинна бути на належному рівні, оскільки від них залежить адекватність розрахунку, коригування та перегляду страхових тарифів актуаріями;
- робота сюрвейера й аджастера нині в Україні є законодавчо неврегульованою, що становить перспективу подальших розвідок у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124391.html
2. Insurance Underwrite // Investopedia: офіц. сайт. URL: <http://www.investopedia.com/terms/i/insurance-underwriter.asp>
3. Кирбаба О. Страховая сумма и страховая стоимость. Взгляд лосс-аджастера // Фориншурер: офіц. сайт. URL: <http://forinsurer.com/public/17/06/22/4782>
4. Журавин С., Смирнова И. Сюрвей как новая ступень в системе риск-менеджмента объектов недвижимости. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 133. С. 20–21.
5. Ефимов О. Н. О некоторых профессиональных участниках страхового рынка // Социальная роль системы страхования в условиях рыночной экономики России: сб. тр. XV Международн. науч.-практ. конф. (г. Казань, 2–5 июня 2014 г.). Казань: Казан. (Приволжский) федеральный ун-т, 2014. С. 253–258.
6. Страхування: опорний конспект лекцій (українською та російською мовами)/за наук. ред. Р. В. Пікус. Київ: Логос, 2015. 276 с.
7. Про затвердження Кваліфікаційних вимог до осіб, які здійснюють діяльність з визначення причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійних комісарів): Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 19.05.2011 № 285 // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE19429.html
8. Про затвердження Типового положення про організацію діяльності аварійних комісарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.01.1998 № 8 // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP980008.html

9. Перелік осіб, які відповідають кваліфікаційним вимогам та можуть займатися визначенням причин настання страхового випадку та розміру збитків (аварійні комісари) // Нацкомфінпослуг: офіц. сайт. URL: <https://nfp.gov.ua/files/reestry/Perelik-avar-komisar-PAC/38062828-pac.xls>

10. Габидулин І. Аварийные комиссары, сюрвейеры и аджастеры и их место на страховом рынке Украины // Фориншурер: офіц. сайт. URL: <http://forinsurer.com/public/13/01/02/4553>

11. Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнська асоціація аварійних комісарів» // b2btoday: офіц. сайт. URL: <http://b2btoday.com.ua/id/4018066>

12. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041961.html

13. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012658.html

14. Реєстр суб'єктів оціночної діяльності // Фонд державного майна України: офіц. сайт. URL: <http://www.spfu.gov.ua/ua/list/spf-estimate-registers-subjects.html?page=292&per-page=10>

15. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950176.html

16. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 № 176/95-ВР // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950176.html

17. Adjuster // Investopedia: офіц. сайт. URL: <http://www.investopedia.com/terms/a/adjuster.asp>

18. Про страхування: проект Закону України від 06.02.2015 № 1797-1 // Верховна Рада України: офіц. сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1797-1&skl=9

19. Про затвердження Кваліфікаційних вимог до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 08.02.2005 № 3519 // LIGA:ZAKON: офіц. сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE10545.html

20. Перелік осіб, яким видано та/або анульовано свідоцтво про відповідність кваліфікаційним вимогам до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками станом на 27.03.2017 р. // Нацкомфінпослуг: офіц. сайт. URL: <https://nfp.gov.ua/files/Methodolog/aktuar/Aktuarii%20-%20PA.xls>

21. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2017 року // Нацкомфінпослуг: офіц. сайт. URL: https://nfp.gov.ua/files/sk_1_kv_%202017.pdf

REFERENCES

- "Adjuster". Investopedia: ofits. sait. <http://www.investopedia.com/terms/a/adjuster.asp>
- Gabidulin, I. "Avariynnye komissary, syurveyery i adzhastery i ikh mesto na strakhovom rynke Ukrainy" [Emergency commissioners, surveyors and Adjusters and their place in the insurance market of Ukraine]. Forynshurer: ofits. sait. <http://forinsurer.com/public/13/01/02/4553>
- "Insurance Underwrite". Investopedia: ofits. sait. <http://www.investopedia.com/terms/i/insurance-underwriter.asp>
- Kirbaba, O. "Strakhovaya summa i strakhovaya stoimost. Vzhlyad loss-adzhastera" [Sum insured and insurance value. Sight loss-Adjuster]. Forinshurer: ofits. sait. <http://forinsurer.com/public/17/06/22/4782>
- [Legal Act of Ukraine]. 2011. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE19429.html
- [Legal Act of Ukraine] (1998). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP980008.html
- [Legal Act of Ukraine] (2004). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041961.html
- [Legal Act of Ukraine] (2001). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012658.html
- [Legal Act of Ukraine] (1994). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950176.html
- [Legal Act of Ukraine] (1995). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950176.html
- [Legal Act of Ukraine] (2012). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T124391.html
- [Legal Act of Ukraine] (2015). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1797-1&skl=9
- [Legal Act of Ukraine] (2005). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE10545.html
- "Perelik osib, yaki vidpovidaiut kvalifikatsiynym vymoham ta mozhut zaimatysia vyznachenniam prychnyn nastannia strakhovoho vypadku ta rozmiru zbytkiv (avariini komisary)" [The list of persons who are qualified and can focus on defining the reasons for the occurrence of the insured event and amount of losses (average commissioners)]. Natskomfinposluch: ofits. sait. <https://nfp.gov.ua/files/reestry/Perelik-avar-komisar-PAC/38062828-pac.xls>
- "Perelik osib, yakym vydano ta/abo anulyovano svidotstvo pro vidpovidnist kvalifikatsiynym vymoham do osib, yaki mozhut zaimatysia aktuarnymy rozrakhunkamy stanom na 27.03.2017 r." [The list of persons who have received and/or cancelled the certificate of compliance to qualifying requirements to the persons who may be engaged in actuarial calculations as of 27.03.2017]. Natskomfinposluch: ofits. sait. <https://nfp.gov.ua/files/Methodolog/aktuar/Aktuarii%20-%20PA.xls>
- "Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za I kvartal 2017 roku" [The results of the activities of insurance companies during the first quarter of 2017]. Natskomfinposluch: ofits. sait. https://nfp.gov.ua/files/sk_1_kv_%202017.pdf
- "Reiestr subiektiv otsinochnoi diialnosti" [The registry of subjects of estimated activity]. Fond derzhavnoho maina Ukrainy: ofits. sait. <http://www.spfu.gov.ua/ua/list/spf-estimate-registers-subjects.html?page=292&per-page=10>
- Strakhuvannia: oporny konspekt lektsii (ukrainskoiu ta rosiiskoiu movamy) [Insurance: the basic abstract of lectures (Ukrainian and Russian)]. Kyiv: Lohos, 2015.
- "Vseukrainska hromadska orhanizatsiia «Vseukrainska asotsiatsiia avariinykh komisariv»" [All-Ukrainian public organization «Ukrainian Association of emergency commissioners»]. b2btoday: ofits. sait. <http://b2btoday.com.ua/id/4018066>
- Yefimov, O. N. "O nekotorykh professionalnykh uchastnikakh strakhovogo rynku" [Some professional participants of the insurance market]. *Sotsialnaya rol sistemy strakhovaniya v usloviyakh rynochnoy ekonomiki Rossii*. Kazan: Kazanskiy (Privolzhskiy) federalnyy un-t, 2014. 253-258.
- Zhuravin, S., and Smirnova, I. "Syurvey kak novaya stupen v sisteme risk-menedzhmenta obektov nedvizhimosti" [Survey as a new step in the risk management of real estate]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, no. 133 (2012): 20-21.